

АКТИВІЗМ 2020:

МОНІТОРИНГОВА ДОПОВІДЬ
ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАНЬ
АКТИВІСТІВ І ПРАВОЗАХИСНИКІВ

СІЧЕНЬ–БЕРЕЗЕНЬ 2020 РОКУ

Активізм 2020: моніторингова доповідь щодо переслідувань активістів і правозахисників на підконтрольній уряду території України (січень–березень 2020 року) / О. Дмитрієв, А. Москвичова, Т. Печончик. – Київ: ZMINA, 2020. – 32 с.

Доповідь підготовлена Центром прав людини ZMINA в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні» в партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Погляди авторів доповіді не відображають офіційної позиції Європейського Союзу.

Центр прав людини ZMINA працює у сфері захисту свободи слова, свободи пересування, протидії дискримінації, попередження тортур і жорстокого поводження, боротьби з безкарністю, підтримки правозахисників і громадських активістів на території України, включно з окупованим Кримом, а також захисту прав осіб, які потерпіли внаслідок збройного конфлікту. Організація проводить інформаційні кампанії, освітні програми, працює над моніторингом і документуванням випадків порушень прав людини, готує дослідження, аналітику й домагається змін завдяки національній та міжнародній адвокації.

Ця публікація може містити натуралістичні зображення інцидентів чи постраждалих від нападів і переслідувань, які можуть шокувати, вразити або схвилювати деяких читачів.

Детальніше про Центр прав людини ZMINA та його діяльність:

<https://org.zmina.info/>

<https://zmina.info/>

Контакти для зауважень і пропозицій

Електронна пошта: od@humanrights.org.ua

Телефон: +38 050 975-08-77

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МЕТОДОЛОГІЯ: ЯК І ЩО МИ МОНИТОРИЛИ?	5
Об'єкт моніторингу	5
Предмет моніторингу	6
Джерела інформації і стандарт верифікації	7
Припущення	8
Безпека	8
Авторство	8
СИТУАЦІЯ І ТРЕНДИ: СІЧЕНЬ–БЕРЕЗЕНЬ 2020 РОКУ	9
Географічний розподіл	9
Види переслідування	10
Вид діяльності	10
ТРЕНДИ	
Вплив пандемії коронавірусу SARS-CoV-2 на активізм і правозахисну діяльність	12
Дискредитація активізму й кампанія проти «соросят»	12
Зміна керівництва Офісу Генерального прокурора та розслідування нападів на активістів	13
Загрози законодавчого обмеження свободи об'єднань і асоціацій та законопроекти про лобізм	14
СТИСЛИЙ ОГЛЯД ІНЦИДЕНТІВ	16

ВСТУП

Команда Центру прав людини ZMINA рада представити моніторингову доповідь щодо тиску й переслідування активістів у першому кварталі 2020 року, що створена в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні». Цей проєкт ZMINA реалізує в партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Мета цього звіту – оцінка ситуації щодо переслідування й тиску на громадських активістів протягом січня–березня 2020 року, опис нових інцидентів і нововиявлених обставин у попередніх справах нападів на правозахисників, що стали відомі в цей період.

Зважаючи на існування гострої потреби захисту суб'єктів громадянського суспільства, виявлення прогалин у законодавстві та діяльності органів правопорядку, основним призначенням цього звіту є надання повної та актуальної інформації про ситуації з переслідуванням і тиском на правозахисників та громадських активістів представникам влади, медіа, міжнародних місій, партнерам та широкому загалу.

У контексті децентралізації, мобілізації зусиль у солідарній боротьбі з наслідками пандемії COVID-19, соціально-економічних пертурбацій тема переслідування активістів і правозахисників, а також безкарності за такі переслідування набуває посиленої актуальності для просування й відстоювання стандартів прав людини, пильнування за виконанням державою власних зобов'язань і захисту суспільних інтересів.

Сподіваємося, що інформація, описана у звіті, буде корисною для аналізу й висновків про безпековий клімат для правозахисників і громадських активістів протягом зазначеного періоду.

МЕТОДОЛОГІЯ: ЯК І ЩО МИ МОНІТОРИЛИ?

Загальна методологія моніторингу ґрунтувалася на напрацюваннях з моніторингу і документування¹, що схвалені Коаліцією на захист громадянського суспільства та опубліковані 20 листопада 2018 року, а також на оновленій методології моніторингу й аналізу, що використовувалася під час укладання аналітичної доповіді «Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році»².

Моніторинг містить опис випадків нападів, переслідування й тиску на правозахисників та громадських активістів на підконтрольних уряду України територіях, що відбулися протягом січня–березня 2020 року, а також нововиявлених у цей час обставин у справах щодо подібних інцидентів у минулі періоди.

ОБ'ЄКТ МОНІТОРИНГУ

Об'єктом моніторингу є діяльність українських правозахисників і громадських активістів, їхніх об'єднань і організацій у визначенні *Керівних принципів щодо захисту правозахисників Бюро Організації з безпеки та співробітництва з демократичних інститутів і прав людини*³ і *Декларації ООН про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права людини та основні свободи*⁴.

Ґрунтуючись на цих документах, ми розуміємо під **«правозахисниками»**, або **«захисниками прав людини»** (human rights defenders), будь-яких осіб, які індивідуально або спільно з іншими заохочують і захищають права людини, зокрема виступають на захист громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав, принципів верховенства права, недискримінації за будь-якою ознакою, незалежно від роду професійної діяльності або іншого статусу⁵, здійснюючи цю діяльність мирними засобами й визнаючи універсальний характер усіх прав людини для всіх осіб (без будь-якого розрізнення за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження, віку або іншої обставини) і не мають на меті відстоювання корпоративних чи бізнес-інтересів. Слідом за Резолюцією Ради ООН з прав людини, у фокусі уваги тримаємо також і тих активістів, які займаються захистом прав жінок і ЛГБТ-спільноти, екологічними й земельними правами, питаннями корпоративної відповідальності, представників пацієнтських організацій та ініціатив, а також тих, які займаються питаннями підвищення прозорості й підзвітності органів влади і місцевого самоврядування, виявляють випадки корупції та застосування насильства з вини держави, комерційних структур та недержавних суб'єктів.

¹ Методологія документування Коаліції на захист громадянського суспільства: <https://bit.ly/2xFTUPG>

² Аналітична доповідь «Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році»: <https://bit.ly/3bCuHoc>

³ Керівні принципи щодо захисту правозахисників Бюро Організації з безпеки та співробітництва з демократичних інститутів і прав людини: <https://bit.ly/2wgPWwK>

⁴ Декларація ООН про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права людини та основні свободи: <https://bit.ly/3dYdTtP>

⁵ Інформація про напади й тиск на політичних діячів, чиновників, представників органів самоврядування, адвокатів та юристів, журналістів бралася до уваги в тих випадках, коли мотивом їхнього переслідування була громадська діяльність чи дії на захист прав людини.

У рамках моніторингу поняття «*правозахисник*» й «*активіст*» розглядалися як взаємопроникні терміни з розумінням, що громадські активісти у своїй діяльності не завжди обмежуються принципом універсальності прав людини й застосуванням винятково мирних методів. Загалом термін «активіст» уживають у таких значеннях: «*діяльний член якогось колективу; громадський діяч*»; «*людина, яка використовує або підтримує рішучі дії (наприклад, громадські протести) на підтримку або протидії одній зі сторін у спірному питанні*»; «*людина, яка переконана в необхідності політичних чи суспільних змін і бере участь у таких заходах, як громадські протести, щоб спробувати домогтися таких змін*»; «*люди, які пропагують чи реалізують певну ідею безкорисливо для себе*».

Узагальнюючи для цілей моніторингу, поняття «**громадський активіст**» використовується для позначення людей, які індивідуально або спільно з іншими вдаються до рішучих дій, щоб домогтися політичних або суспільних змін, припинення правопорушень чи іншої негативної діяльності, пропагують і реалізують суспільно корисні ідеї, діючи, зокрема, з метою заохочення чи захисту прав людини, суспільних інтересів, без наміру отримання винятково особистої вигоди.

Разом з тим, ми залишаємо за собою можливість не включати до моніторингових звітів випадки переслідування активістів чи організацій, щодо яких є вагомі підстави вважати, що вони застосовували насильницькі дії чи заклики до насильства стосовно третіх осіб. Водночас ми не вважаємо напади чи політично мотивоване переслідування таких осіб правомірними чи законними та жодним чином не схвалюємо подібних дій.

ПРЕДМЕТ МОНІТОРИНГУ

Предметом моніторингу є різноманітні форми перешкоджання діяльності правозахисників і громадських активістів, які діють на захист суспільних інтересів, що трапилися в Україні протягом першого кварталу 2020 року. Сюди можуть входити незаконні обмеження у сфері свободи об'єднань, свободи слова, свободи мирних зібрань і свободи пересування стосовно правозахисників й активістів, які діють на захист суспільних інтересів, застосування фізичного насильства (вбивства, побиття), пошкодження майна, випадки політично мотивованого юридичного переслідування (зокрема в кримінальному, цивільному або адміністративному порядку), дискредитаційні кампанії, стеження, порушення приватності, погрози й інші види тиску.

Для цілей моніторингу в тексті ми використовуємо термін «*інцидент*», що означає окрему подію чи низку подій, коли правозахисник чи громадський активіст ставав жертвою переслідування внаслідок своєї діяльності.

Під «*фізичним нападом*» розуміється нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня – від тих, що спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, і до ушкоджень, небезпечних для життя в момент заподіяння, чи таких, що спричинили втрату будь-якого органу або його функцій, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності, чи непоправне знівечення тіла. Одним з найтяжчих видів фізичних нападів є «*вбивство*» – умисне або з необережності заподіяння смерті іншій людині, насильницьке позбавлення її життя.

Під «*пошкодженням майна*» маємо на увазі умисне знищення або пошкодження майна, що належало потерпілому активісту чи організації або перебувало в його / її користуванні (зокрема шляхом псування майна, підпалу, вибуху чи іншим способом).

«*Дискредитацією*» є умисні дії, спрямовані на підрив авторитету, іміджу й довіри до правозахисників, громадських активістів чи їхніх об'єднань шляхом створення й поширення недостовірної інформації та / або інформації, що містить чутливі персональні дані. Дискредитаційні

кампанії часто розгортаються через соціальні мережі або ЗМІ із сумнівною репутацією й можуть містити ознаки маніпуляції і «джинси»⁶, а також інших матеріалів з порушенням журналістських стандартів.

Під «порушенням приватності» розуміється сукупність дій, коли відносно постраждалих осіб порушується їхнє право на захист персональної інформації, або інформація про особу використовується іншими особами, які не мали права доступу, володіння чи розпорядження такою інформацією; порушення вимог щодо зберігання й розпорядження конфіденційною інформацією та інформацією для службового користування тощо. Одним із способів порушення приватності є «стеження» – незаконне негласне спостереження за активістом або правозахисником, включаючи візуальне спостереження за зазначеним об'єктом або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження, що проводиться без ухвали слідчого судді.

При визначенні поняття «політично мотивоване юридичне переслідування» ми спираємось на пункт 3 резолюції ПАРЕ № 1900 (2012)⁷, розуміючи під цим такі випадки:

- а) коли кримінальні й адміністративні дії було застосовано в порушенні одного з основних прав, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини (ЄКПЛ) та протоколами до неї, зокрема свободи думки, совісті й релігії, свободи вираження поглядів та інформації, а також свободи зібрань та об'єднань;
- б) коли кримінальні та адміністративні дії було застосовано за правомірні дії на захист суспільних інтересів без зв'язку з будь-яким правопорушенням;
- в) коли кримінальні та адміністративні дії є явно не пропорційними щодо правопорушення, в якому особу було визнано винною або підозрюваною;
- г) коли кримінальні та адміністративні дії було застосовано до особи на вибірковій, порівняно з іншими особами, основі;
- г) коли кримінальні та адміністративні дії є результатом очевидно несправедливого розгляду, що, як видається, пов'язане з діями на захист прав людини або суспільних інтересів.

У рамках моніторингу відслідковуються переслідування як державними, так і недержавними суб'єктами, невстановленими особами; переслідування як власне активістів і правозахисників, так і їхніх родичів, близьких і знайомих осіб, якщо таке переслідування пов'язане з їхньою правозахисною / громадською діяльністю.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ І СТАНДАРТ ВЕРИФІКАЦІЇ

Моніторинг і збирання інформації містять опис випадків нападів, переслідування й тиску на правозахисників і активістів, перевірку обставин інциденту й вивчення контексту із застосуванням низки індикаторів для визначення зв'язку інциденту з діяльністю постраждалих суб'єктів. Пріоритетним способом збору інформації є безпосереднє контактування з постраждалими особами, первинні повідомлення безпосередніх жертв і (або) свідків інцидентів, їхніх родичів, законних представників. Документування також відбувається шляхом медіамоніторингу та моніторингу соціальних мереж; аналізу відкритих джерел та інтерв'ювання третіх осіб, зокрема дистанційного; обміну інформацією з іншими громадськими організаціями й ініціативами, органами правопорядку; моніторингу судових процесів, а також збору офіційної інформації від органів влади на запити Центру прав людини ZMINA та партнерів. Для верифікації окремих випадків, що трапилися в інших регіонах України, можуть проводитися виїзні місії.

⁶ Журналістський термін, що означає зумисну приховану рекламу чи антирекламу, подану у вигляді новин, авторських текстів, аналітики й телевізійних програм тощо.

⁷ Парламентська асамблея Ради Європи. Резолюція 1900 (2012): <https://bit.ly/3dJHGpS>

Збирання інформації відбувається за принципом напівструктурованого інтерв'ю з укладанням протоколу фіксації. За замовчанням підтвердженою інформацією є інформація з офіційних ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування, органів правопорядку, нормативно-правових актів і відповідей на офіційні звернення чи запити на отримання публічної інформації, що надсилалися для цілей моніторингу; від першої особи потерпілого (свідка), його близьких родичів чи осіб, які представляють їхні інтереси.

Документування кожного інциденту відбувається за стандартною операційною процедурою і містить таку інформацію: а) опис інциденту, що трапився (із вказанням дати, місця, виду переслідування, відомостей про суб'єкта переслідування тощо); б) інформація про об'єкта переслідування та його / її попередню правозахисну / громадську діяльність; в) дані про зв'язок між інцидентом, що трапився, та правозахисною / громадською діяльністю потерпілої сторони; г) інформація про дії, вжиті у зв'язку з інцидентом правоохоронними органами чи іншими органами державної влади або місцевого самоврядування.

ПРИПУЩЕННЯ

Включений до фінальної доповіді перелік випадків перешкоджання діяльності правозахисників та громадських активістів, які діють на захист суспільних інтересів, не є вичерпним, оскільки містить лише ту частину випадків, про які стало відомо Центру прав людини ZMINA та партнерам. У документі відображена лише та інформація, яку вдалося задокументувати і верифікувати як випадки нападів, переслідування і тиску на громадських активістів та правозахисників відповідно до визначень цієї методології. Труднощі збору й документування інформації зумовлені тим, що у низці випадків постраждалі активісти не звертаються до ЗМІ та правоохоронних органів через недовіру та страх погіршення ситуації.

Однак моніторинг дасть загальне уявлення про атмосферу, в якій в Україні доводиться працювати акторам громадянського суспільства та професійної спільноти, що захищає права людини та діє на захист суспільних інтересів. Метою доповіді є не стільки вичерпний аналіз усіх випадків, скільки висвітлення й аналіз середовища для роботи правозахисників і громадських активістів, а також виокремлення й узагальнення певних тенденцій.

БЕЗПЕКА

Описи не всіх інцидентів, що сталися в аналізований період часу, можуть бути включені в публічну частину звіту з метою безпеки й захисту постраждалих або у випадках, коли ці особи бажають уникнути поширення такої інформації. У низці випадків інформація у звіті може бути знеособлена за бажанням постраждалих.

АВТОРСТВО

Цей моніторинг підготовлений Центром прав людини ZMINA в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні» в партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу. Передрук або інше використання цього матеріалу вітається за умови посилання на авторів, а також якщо це здійснюється з некомерційною метою.

СИТУАЦІЯ І ТRENДИ: СІЧЕНЬ–БЕРЕЗЕНЬ 2020 РОКУ

Протягом моніторингового періоду було зафіксовано 23 інциденти на підконтрольній Україні території: 7 у січні, 10 у лютому та 6 у березні. Найбільше серед них трапилось у Києві (10), Київській та Одеській областях (по 2), але також ми зафіксували по одному інциденту у Вінницькій, Львівській, Дніпропетровській, Донецькій, Рівненській, Житомирській, Чернівецькій, Запорізькій і Закарпатській областях.

ГЕОГРАФІЧНИЙ РОЗПОДІЛ

Серед усіх зафіксованих випадків 6 інцидентів стосувалися саме фізичної агресії відносно громадських активістів; 4 – залякувань, погроз та інших форм тиску на них; 3 – знищення чи пошкодження майна. Також є 3 випадки, що мають ознаки юридичного переслідування (тобто відкриття кримінальних проваджень або подання цивільних позовів без зв'язку з правопорушенням, або таких, що передбачають непропорційно тяжке покарання за незначне порушення). Два випадки були класифіковані як перешкоджання мирним зібранням і ще два – як перешкоджання діяльності громадських організацій (сюди включені, зокрема, зірвані просвітницькі заходи), ще два – як спроби дискредитації діяльності активістів. Один випадок стосувався порушення приватності і включав публікацію даних про активіста, яку не можна отримати з відкритих джерел.

Варто зазначити, що значна кількість описаних інцидентів включала кілька видів переслідування, наприклад, коли нападам передували погрози, заходи були зірвані через погрози або порушення приватності здійснювалося задля дискредитації активіста. У такому випадку ми намагалися виокремити основний або більш тяжкий різновид переслідувань і у підрахунках звертали увагу на той, що домінував.

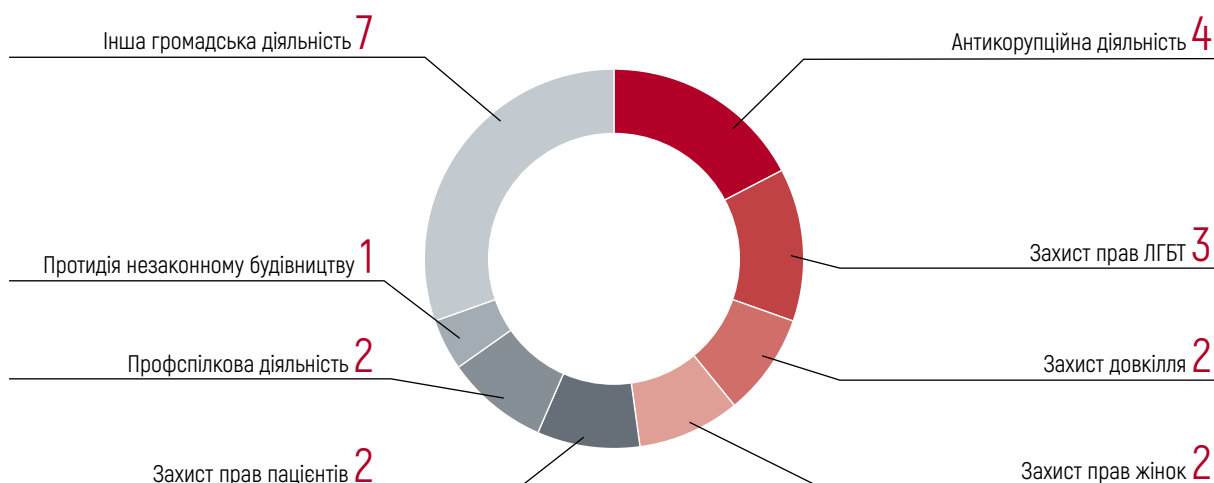
ВИДИ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Фізичний напад							6
Залякування, погрози та інші форми тиску							4
Знищення чи пошкодження майна							3
Юридичне переслідування							3
Перешкоджання діяльності громадській організації							2
Перешкоджання мирним зібранням							2
Дискредитація							2
Порушення приватності							1

Серед найбільш ризикових видів діяльності, які вдається класифікувати за нашою методологією, можна виокремити боротьбу з корупцією (за три місяці було зафіксовано 4 випадки переслідувань активістів, що займаються цим напрямком) та захист прав ЛГБТІ-людей (3 випадки). Водночас, ми описали по два випадки у кожній категорії, коли постраждали ті, хто захищає права жінок (тут йдеться про два напади – у Києві та у Львові – після тамтешніх маршів 8 березня), представники та представниці пацієнтських організацій та ініціатив, профспілкові активісти та екоактивісти.

Більшість видів діяльності громадських активістів, про яких мовиться у моніторингу за ці три місяці (7), не вдається, однак, класифікувати за нашою методологією. Зокрема, це – діяльність блогерів та інших публічних осіб, які висвітлюють одразу декілька проблемних тем, тож складно виокремити ту, що домінує, або, наприклад, коли тиск на правозахисника (конкретно в цьому випадку – публікація його даних у праворадикальному телеграм-каналі) відбувався не через його основну діяльність, а нібито через участь у дискусії про ультраправе насильство, про що зазначає сам автор публікації.

ВИД ДІЯЛЬНОСТІ

Загалом активність пабліків у соцмережах, зокрема, телеграм-каналів, де публікуються фото та інші персональні дані громадських активістів протягом означеного періоду викликали занепокоєння правозахисників⁸.

Також за час моніторингу прослідковується тенденція минулих років щодо спроб обмежити право на мирні зібрання на захист прав ЛГБТІ, зокрема, з боку окремих депутатів Чернівецької міської ради, які зареєстрували проєкт рішення про заборону заходів на ЛГБТІ-тематику, хоча раніше таке рішення вже ухвалювали, і його вето вів міський голова (див. розділ «Огляд інцидентів»).

Актуальними залишаються цього року і цифрові загрози для представників громадського сектору. За результатами моніторингу «Лабораторії цифрової безпеки», протягом трьох місяців було зафіксовано 23 окремі інциденти та одну таргетовану фішингову кампанію щодо низки громадських активістів. За цими даними, вона тривала у січні⁹ та лютому¹⁰, і включала в себе фішингові листи, написані спеціально під конкретних осіб, наприклад, активістів ініціатив «Хто замовив Катю Гандзюк?», «Конопляний марш свободи», «Захистимо Протасів Яр» та руху «Відсіч».

У березні¹¹ натомість, за інформацією «Лабораторії цифрової безпеки», домінували спроби зламу облікових записів до електронної пошти і соцмереж. Одна з них, зокрема, стосувалася спроби зламу облікового запису у соціальній мережі Facebook з увімкнутою двофакторною аутентифікацією через перехоплення SMS-повідомлення, а ще одна – зламу сайту організації.

Водночас, стало відомо про завершення розгляду судової справи проти активістів ініціативи захисту від забудови озера Качино в Києві за цивільним позовом забудовника, яку центр прав людини ZMINA разом з партнерами включили до аналітичної доповіді «Становище правозахисників на підконтрольних уряду територіях України: три роки після Майдану»¹² за 2016 рік.

24 січня 2020 року Апеляційний суд Києва ухвалив рішення¹³, яким скасував рішення суду першої інстанції про стягнення з активістів близько 200 тисяч гривень штрафу на користь одного з підрядників, який хотів побудувати на місці озера багатоповерхівку, і звинувачував активістів у начебто перешкоджанні виконанню «господарських робіт». У розгляді касаційної скарги, за словами представниці ініціативи Тамари Харчилави, позивачеві було відмовлено.

Озеро Качине розташоване посеред спального району Позняки у Києві. Починаючи з 2015 року, навколо нього тривало протистояння: КП «Житлоінвест-УКБ» на місці водойми планувало звести багатоповерхівку і з цією метою частково її засипало. Представники забудовника пояснювали це тим, що начебто це озеро не є природною водоймою, а утворилося внаслідок діяльності людини. У будівлю, яка планувалася на цьому місці, начебто збирались поселити обманутих інвесторів «Еліта-центру». Врешті через проведення експертизи і виявлення Качино на старих картах Києва активісти домоглися визнання його водоймою¹⁴.

⁸ Заява про неприпустимість тиску на правозахисників з боку ультраправих організацій / ZMINA, 3 березня 2020 року: <https://zmينا.ua/statements/zayava-pro-nepriypustymist-tysku-na-pravozahysnykiv-z-boku-ultrapravyyh-organizacij/>

⁹ Цифрові загрози для громадських активістів та журналістів: січень 2020/ Лабораторія цифрової безпеки, 14 лютого 2020 року: <https://dslua.org/publications/tsyvrovi-zahrozy-dlia-hromads-kykh-aktyvistiv-ta-zhurnalistiv-sichen-2020/>

¹⁰ Цифрові загрози для громадських активістів та журналістів: лютий 2020/ Лабораторія цифрової безпеки, 16 березня 2020 року: <https://dslua.org/publications/tsyvrovi-zahrozy-dlia-hromads-kykh-aktyvistiv-ta-zhurnalistiv-liuty-2020/>

¹¹ Цифрові загрози для громадських активістів та журналістів: березень 2020/ Лабораторія цифрової безпеки, 6 квітня 2020 року: <https://dslua.org/publications/tsyvrovi-zahrozy-dlia-hromads-kykh-aktyvistiv-ta-zhurnalistiv-berezen-2020/?fbclid=IwAR32TRDdGu6HWpHuUq8dPDVn9E3bVzut8mEk1ducaOyTvi1h8lNYnI2TOY8>

¹² Становище правозахисників на підконтрольних уряду територіях України: три роки після Майдану: https://zmينا.ua/content/uploads/sites/2/2019/09/Stanovyshhe-pravozahysnykiv-na-pidkontrolnyh-uryadu-terytoriyah-Ukrayiny.pdf?fbclid=IwAR1q62o6CIEj7hHdxSbhphiR06d6hvWT_rd_GKJT8sXirNMIZybF55NxjJM

¹³ Захисники озера Качино виграли справу в забудовника, який вимагав від них 200 тис. грн за “знесення парканів”: ZMINA, 24 січня 2020 року: <https://zmينا.info/news/apelyacijnyj-sud-zvilnyv-vid-splaty-bagatotsyachnogo-shtrafu-aktyvistiv-yaki-vystupaly-proty-zabudovy-ozera-kachynogo/>

¹⁴ Погрози, сутички, суди: що відбувається навколо забудови зелених зон Києва / Радіо Свобода, 13 листопада 2019: <https://www.radiosvoboda.org/a/zabudova-zelenykh-zon-kyeva/30269365.html>

ТРЕНДИ

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ SARS-COV-2 НА АКТИВІЗМ І ПРАВОЗАХИСНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Однією з визначальних подій для активізму та правозахисної роботи в моніторинговому періоді стало запровадження профілактичних заходів у рамках карантину для подолання поширення коронавірусу SARS-CoV-2 та коронавірусної інфекції COVID-19¹⁵. Запровадження правового режиму надзвичайної ситуації та поступове введення в дію рішень національного уряду та місцевого самоврядування для протидії пандемії призвели до обмежень у роботі громадських організацій та окремих активістів.

В умовах обмеження пересування і перебування в громадських місцях, встановлення необхідності дотримуватися самоізоляції та соціального дистанціювання, заборони на збирання груп людей значно звузилися можливості громадянського сектору реалізовувати власну діяльність на тому ж рівні ефективності, висловлювати мирний протест, проводити адвокаційні зустрічі тощо.

Поступове посилення обмежень каталізувало обговорення проблеми пропорційності заходів до мети регулювання для подолання пандемії. Разом з тим, переважна більшість громадських організацій і активістів у своїй роботі перейшли до онлайн-взаємодії, дистанційних моніторингових, аналітичних чи нормотворчих форматів діяльності, розширили використання електронних засобів комунікації та взаємодії тощо.

ДИСКРЕДИТАЦІЯ АКТИВІЗМУ Й КАМПАНІЯ ПРОТИ «СОРОСЯТ»

Протягом визначеного періоду спостерігався негативний тренд щодо спроб дискредитації громадського суспільства й реформаторів у владі через асоціацію з особою американського бізнесмена й філантропа Джорджа Сороса. Насамперед мова йде про використання слова «соросята» низкою ЗМІ та політичних діячів у негативному контексті.

У дослідженні Центру контент-аналізу¹⁶ зазначається, що до квітня 2019 року згадування «соросят» у медіа було епізодичним, а в соціальних мережах – практично відсутнім. Найбільше згадок про «соросят» у 2019 році було пов'язано з т. зв. «групою реформаторів» у команді Президента Зеленського, який також уживав це поняття в нейтральному контексті¹⁷.

Найбільшого поширення слово «соросята» почало набувати протягом листопада 2019 – березня 2020 року. За даними Google Trends¹⁸, динаміка пошукових запитів зростала впродовж цього періоду, набуваючи статистичного максимуму на початку березня (протягом 1–7 березня 2020 року).

Березневий максимум може ілюструватися проведенням цілого спеціального телемарафону «Тхне Соросом»¹⁹ на телеканалі «ZIK» 28 лютого 2020 року, під час якого співробітники телеканалу та запрошені експерти обговорювали діяльність Джорджа Сороса та припускали можливість його впливу на українські громадські організації. Цей ефір викликав негативну реакцію з боку низки медійних організацій²⁰, які визначили його як провокацію, спрямовану на розхитування ситуації в країні та поглиблення розколу в суспільстві між різними групами населення.

¹⁵ Уряд прийняв низку рішень, що мають забезпечити українців від COVID-19: <https://bit.ly/39JwWN>

¹⁶ Центр контент-аналізу: Аналітичний звіт за період 01.01.2016–19.01.2020 «СОРОСЯТА»: ВЖИВАННЯ ПОНЯТТЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ: <https://bit.ly/2Xdoivv>

¹⁷ Зеленський не чує впливу Сороса на Україну: <https://bit.ly/348Cojs>

¹⁸ Google Trends: Динаміка популярності пошукового запиту «соросята» в Україні за останні 12 місяців: <https://bit.ly/2xOnG5d>

¹⁹ Спецэфір: Тхне Соросом. Чия маріонетка Гончарук? Порошенка дочекались у ДБР | Ток-шоу «13» | 28.02.20: <https://bit.ly/2xNXyYc>

²⁰ Заява медійних організацій щодо телемарафону «Тхне Соросом» на телеканалі «ZIK»: <https://bit.ly/39A3LnC>

Як сказано в заяві, під час телемарафону телеканалу «ZIK» фактично здійснювалася дискредитація міжнародних організацій, що зробили внесок у підтримку України на шляху її реформ та євроінтеграції; дискредитація громадського сектору, який активно залучений у реформи та має прогресивну візію розвитку України; дискредитація журналістики як професії, зокрема роботи журналістів-розслідувачів, і порушення стандартів достовірності, об'єктивності інформації, балансу думок і журналістської етики; дискредитація низки ключових реформ у системі охорони здоров'я, освіти, антикорупційних органів тощо через підлив довіри до інституцій і людей, які впроваджують ці реформи.

Показово, що серед учасників ефіру був народний депутат України Олександр Дубінський, який активно використовує термін «соросята»²¹ для позначення осіб, які були пов'язані з фондами Джорджа Сороса і, на його думку, водночас були лобістами інтересів інших країн.

Уживання терміна в такому значенні вийшло за межі афіліації активістів і правозахисників виключно з особою Джорджа Сороса, і ярлик «соросята» почали вживати для позначення будь-кого, хто «координується у власній діяльності» з іноземними й міжнародними організаціями, на кшталт Світового Банку, ЄБРР, USAID тощо²².

Упродовж моніторингового періоду ситуація з використанням поняття «соросята» набула рис forced meme – ситуації, коли слово або словосполучення навмисно вживаються, часто через засоби масової інформації та соціальні мережі, щоб установити в колективній свідомості чіткий стигматизуючий зв'язок, у цьому випадку – між активізмом і просуванням інтересів іноземних держав чи громадян, утім, без достатньої чи належної аргументації цього зв'язку. Зважаючи на те, що поширюваній інформації не було надано істотних доказів, такі дії з боку деяких медіа та політиків можуть розглядатися як намагання маніпулювати інформацією та ввести суспільство в оману щодо того, що деякі українські громадські активісти, а також реформаторськи налаштовані представники влади знаходяться в підпорядкуванні й управлінні іноземних фондів.

Інформаційна кампанія проти «соросят» дискредитує громадський сектор, що активно залучений у процеси реформ, підриває довіру до інституцій і створює викривлений образ про активізм як форму заангажованої діяльності. Крім того, схожі ситуації в минулому в Угорщині та Російській Федерації свідчать, що понятійна стигматизація активізму та правозахисної діяльності може трансформуватися у значно глибше обмеження роботи міжнародних організацій і вестиме до зниження рівня суспільної довіри до активістів і правозахисників, надмірних вимог до діяльності громадських організацій, істотного зниження рівня активності громадян та просування реформ у країні тощо.

ЗМІНА КЕРІВНИЦТВА ОФІСУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА ТА РОЗСЛІДУВАННЯ НАПАДІВ НА АКТИВІСТІВ

17 березня 2020 року Верховна Рада України на позачерговому засіданні призначила нову керівницю Офісу Генерального прокурора України (ОГП). Нею стала ексвиконувач обов'язків директора Державного бюро розслідувань (ДБР) Ірина Венедіктова, яка була призначена на цю посаду наприкінці 2019 року.

Під час своєї роботи в ДБР Венедіктова відзначилася проведенням непрозорого конкурсу на посади на посади своїх заступників і призначила одним з них Олександра Бабікова, який працював у юридичній фірмі «Aver Lex», що захищала експрезидента Віктора Януковича. Зважаючи на те, що ДБР проводило також досудові розслідування щодо справ Євромайдану, такі дії викликали неоднозначне і суперечливе сприйняття у родин та адвокатів потерпілих акти-

²¹ Дубинський пояснив, як можна легко определить «соросят» в украинской власти: <https://bit.ly/3axUoGe>

²² «Соросята» захватили власть в Украине: Кто это? – <https://bit.ly/2JBnB7s>

вістів, оскільки містили конфлікт інтересів, що може, на їхню думку, загрожувати неупередженому розслідуванню справ Євромайдану.

Після призначення Венедіктової очільницею ОГП певні громадські ініціативи висловили побоювання щодо продовження ефективного розслідування справ Євромайдану, вбивства Катерини Гандзюк і нападів на інших активістів – особливо на фоні попереднього прогресу у цих розслідуваннях під процесуальним керівництвом заступника генерального прокурора Віктора Трепака.

Після призначення Ірини Венедіктової Генеральним прокурором було змінено функціональні обов'язки заступників керівника Офісу Генерального прокурора, а також усунуто заступника Генерального прокурора Віктора Трепака від усіх кримінальних проваджень, що розслідувалися Службою безпеки України, зокрема від справи вбитої херсонської активістки Катерини Гандзюк, а також розслідування нападів на одеського активіста Сергія Стерненка. Через це Трепак подав у відставку, зазначивши, що подібний перерозподіл повноважень в Офісі Генерального прокурора є способом впливу і втручання у здійснення повноважень прокурора й робить неможливим подальше виконання ним процесуальних повноважень у цих справах, а отже, означає фактичне усунення від них у повному обсязі.

Це викликало негативну публічну реакцію з боку низки правозахисників і активістів. Так, на думку представників ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?», усунення Трепака може значно уповільнити хід розслідування – Трепак був призначений на посаду заступника Генерального прокурора восени та декілька місяців входив у курс справи, значно інтенсифікувавши перебіг розслідування на початку 2020 року. Підготовка ж нового процесуального керівника в цій справі займе багато часу в рамках визначених законодавством термінів, що може негативно вплинути на якість і ефективність розслідування. Ініціатива «Хто замовив Катю Гандзюк?» також заявила про тиск Ірини Венедіктової на батька активістки Віктора Гандзюка²³.

31 березня Венедіктова підписала заяву Трепака про відставку. Після звільнення Віктор Трепак розповів у інтерв'ю «Українській правді», що Венедіктова заявила йому про необхідність повідомити про підозру одеському активісту Сергію Стерненку, на якого було вчинено три напади в Одесі в 2018 році²⁴. За свідченнями Стерненка, захищаючись від нападників, під час останнього з нападів він наніс одному із нападників, Іванові Кузнецову, смертельне поранення. Трепак відповів Венедіктовій, що підстав для оголошення підозри немає, а значить вона буде незаконною. Він також направив Венедіктовій рапорт із аргументацією щодо відсутності підстав для повідомлення про підозру Стерненку. 28 березня низка правозахисних організацій виступили з відкритою заявою щодо неприпустимості політичного тиску на розслідування нападів на громадського активіста Сергія Стерненка²⁵.

ЗАГРОЗИ ЗАКОНОДАВЧОГО ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ОБ'ЄДНАНЬ І АСОЦІАЦІЙ ТА ЗАКОНОПРОЄКТИ ПРО ЛОБІЗМ

Протягом лютого–березня 2020 року у Верховній Раді України було зареєстровано чотири законопроекти щодо правового регулювання лобізму й лобістської діяльності.

Основний законопроект «Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні» № 3059²⁶ подали 11 лютого народні депутати з фракції «Батьківщина» Юлія

²³ Генпрокурор Венедіктова почала тиснути на батька Каті Гандзюк: <https://bit.ly/2V7jYLM>

²⁴ Віктор Трепак: Венедіктова була вкрай незадоволена моєю позицією у справі Стерненка: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/04/4/7246442/>

²⁵ Заява щодо неприпустимості політичного тиску на розслідування нападів на громадського активіста Сергія Стерненка: <https://cutt.ly/Bt0NLZE>

²⁶ Верховна Рада України: Проект Закону про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні № 3059 від 11.02.2020: <https://bit.ly/2RfAGHN>

Тимошенко та Сергій Власенко. Усі три альтернативних законопроекти – № 3059-1²⁷ (Дубінський О., Василевська-Смаглюк О.), № 3059-2²⁸ (група депутатів: Качура О., Тарасенко Т., Ясько Є. та інші) і № 3059-3²⁹ (Монастирський Д., Фролов П.) – були подані представниками парламентської більшості.

Кожен з чотирьох законопроектів містить у собі суперечливі для громадянського суспільства норми, що несуть потенційну загрозу для діяльності активістів і громадських організацій загалом. Насамперед мова йде про нормативне узагальнення в рамках поняття лобістської діяльності також і адвокаційної діяльності суб'єктів громадянського суспільства з просування реформ чи позитивних суспільно корисних змін. Лише в одному законопроекті № 3059-2 міститься окрема нормативна дефініція адвокації як окремого від лобізму виду діяльності без мети отримання прибутку з питань, що становлять суспільний інтерес, спрямованих на захист прав, свобод і законних інтересів осіб. Лише в зазначеному законопроекті міститься також згадка про публічні консультації як окремий від лобізму процес комунікації між суб'єктами владних повноважень і зацікавленими сторонами під час формування політики і вирішення питань місцевого значення з метою узгодження публічних, суспільних і приватних інтересів.

Небезпека широкого використання термінології та поглинання адвокації поняттям лобізму полягає в тому, що внаслідок прийняття законопроектів у існуючому вигляді будь-яка адвокаційна діяльність, кампанії, що реалізуються громадськими організаціями, автоматично підпадають під регулювання лобістської діяльності, за винятком проекту № 3059-2, що розділяє лобіювання, адвокацію та публічні консультації. Утім, цей проект також не містить переліку чітких форм, напрямів і сфер адвокації, критеріального визначення, яка саме діяльність громадських організацій може вважатися адвокаційною.

Ще однією загрозливою особливістю всіх законопроектів є встановлення високих штрафних санкцій за невиконання норм законів, а також відсутність чіткого й повного механізму їх накладання, через що органи державної влади можуть зловживати адміністративною процедурою, вибірково задля тиску на громадські організації.

У цілому подані законопроекти містять й інші прогалини та загрози, особливо в частині суперечностей тексту вже прийнятим актам. Так, наприклад, законопроект № 3059-1 містить у собі термін «неприбуткова організація», що поширюється також і на політичні партії, і на співвласників багатоквартирних будинків; а законопроект № 3059-3 новелізує в чинному законодавстві поняття «замовної публічної акції» як одного з видів лобістської діяльності, тим самим плануючи легалізувати таку форму публічної діяльності.

Це не перша спроба українського парламенту врегулювати лобіювання й адвокацію. Зокрема, у Верховній Раді України 8-го скликання було зареєстровано чотири подібні законопроекти, жоден з яких не дійшов до розгляду в першому читанні. Проект закону № 5144 «Про лобізм», зареєстрований позафракційними депутатами разом із законопроектом № 5145 «Про внесення змін до Податкового кодексу у зв'язку з прийняттям Закону України “Про лобізм”», а також альтернативний до нього проект № 5144-1 «Про лобіювання» були зняті з розгляду восени 2017 року. Проекти законів № 5661 «Про публічну адвокацію» і № 7129 «Про забезпечення прозорості та законності комунікації із суб'єктами владних повноважень» були відкликані новообраною Радою 9-го скликання.

²⁷ Верховна Рада України: Проект Закону про лобізм № 3059-1 від 28.02.2020: <https://bit.ly/2UJKoo0>

²⁸ Проект Закону про правове та прозоре регулювання діяльності з лобіювання № 3059-2 від 02.03.2020: <https://bit.ly/39Seael>

²⁹ Проект Закону про лобістську діяльність № 3059-3 від 03.03.2020: <https://bit.ly/2yDrR4a>

СТИСЛИЙ ОГЛЯД ІНЦИДЕНТІВ

■ СІЧЕНЬ 2020 РОКУ

#фізичний_напад

Увечері **6 січня** 2020 року на подвір'ї багатоквартирного будинку в **Подільську** Одеської області, де мешкає ветеран і блогер **Олександр Ярошенко**, на нього напали двоє осіб із битою.

Лікарі діагностували в потерпілого струс мозку, численні рвані рани на голові, руках та гематоми. Нападники також забрали його рюкзак із придбаними в магазині продуктами.

Утім, Ярошенко переконаний, що причиною нападу була його громадська діяльність, зокрема те, що він виступав проти «місцевої мафії», проти корупції у прокуратурі й контрабанди в цьому прикордонному районі.

■ Олександр Ярошенко через два місяці після побиття, фото з його фейсбук-сторінки

За словами Ярошенка, до 2014 року він вів журналістську діяльність. У 2014 році пішов добровольцем в АТО, а після виведення батальйону ОУН із зони АТО, у 2015 році, повернувся додому в Подільськ, де почав займатися громадською діяльністю.

6 січня поліція Подільська відкрила провадження за статтею 187 Кримінального кодексу України (розбій), установила нападників, а 9 січня їм обрали запобіжний захід у вигляді домашнього арешту. За версією поліції, ці особи побили Ярошенка, будучи сильно напідпитку, і з активізмом постраждалого вони напад не пов'язують. Водночас наприкінці січня провадження передали з Подільського до Роздільнянського відділу поліції з нез'ясованої причини. Інформації про подальший перебіг розслідування і причини передачі провадження у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA до відділу поліції від 17 березня на момент публікації надано не було.

Сам Ярошенко говорить про відсутність слідчих дій і перекваліфікацію події з розбою на хуліганство. 26 березня ZMINA надіслала запит до прокуратури Одеської області для перевірки інформації.

#фізичний_напад

Увечері **10 січня** 2020 року у **Кривому Розі** Дніпропетровської області двоє невідомих осіб з ножем і кастетом напали на голову профспілки гірників ПрАТ «Суха балка» **Сергія Барабашука**³⁰.

³⁰ У Кривому Розі напали на керівника профспілки гірників місцевого підприємства / ZMINA, 12 січня 2020 року: <https://zmina.info/news/u-krivomu-rozi-napaly-na-kerivnyka-profspilky-girnykiv-misczevogo-pidpryyemstva/>

Під час нападу Барабашук чинив опір, застосував проти нападників газовий балончик і викликав поліцію. За свідченнями постраждалого, нападників він особисто не знає. Коли приїхала поліція і затримала їх, один із затриманих став вигукувати Барабашукові образи й погрози, згадуючи його діяльність у профспілці.

За словами постраждалого, зараз розслідування завершено, а матеріали кримінального провадження передано до суду. Засідання мало відбутися 27 березня, утім, його перенесли на невизначений термін через оголошений у країні карантин у зв'язку з епідемією коронавірусу.

Криворізьке приватне акціонерне товариство «Суха балка» спеціалізується на видобутку залізної руди підземним способом. До його складу входить дві шахти. Тут працює близько 3 тисяч робітників.

#фізичний_напад

Уранці **14 січня** 2020 року в **Києві** трапилася сутичка між особами, які супроводжували будівельну техніку на територію ділянки, щодо якої напередодні, 10 січня, Департамент охорони культурної спадщини КМДА ухвалив припис про зупинення будівельних робіт, і активістами **громадської організації «Микільська слобідка»**, які там чергували. (Пізніше, 23 січня, забудовник ТОВ «Нова слобідка» оскаржить рішення департаменту в суді³¹, проте на момент інциденту будівництво не можна було вести).

На відео, яке оприлюднили активісти у фейсбуці³², видно бійку із застосуванням кийків та газових балончиків, а також чути звуки, схожі на постріли.

Активісти заявили про чотирьох постраждалих у результаті інциденту, але двоє, за їхніми словами, до правоохоронців не зверталися.

Поліція відкрила провадження³³ за частиною 2 статті 296 (хуліганство).

Громадська організація «Микільська слобідка» заснована у грудні 2015 року³⁴ в Києві. Займається розвитком району та захистом прав мешканців Микільської слобідки в судах. За інформацією з відкритих джерел, організацію очолює Андрій Декало.

#фізичний_напад

18 січня 2020 року в місті **Вараш** Рівненської області невідомий удерся у квартиру активістки **Ольги Кравчук**, яка протестувала проти корупції в місцевій лікарні й адмініструвала тематичну вайбер-групу, душив її та погрожував.

Потерпіла розповіла Центру прав людини ZMINA³⁵, що поверталася додому зі своєю дворічною дитиною. У момент, коли Кравчук зачиняла двері квартири, ззаду на неї напав неві-

³¹ Суд зупинив дію припису охорони культурної спадщини про припинення робіт за адресою вул. Микільсько-Слобідська, 7–9 / Depo.ua, 24 січня 2020 року: <https://www.depo.ua/ukr/politics/sud-zupiniv-diyu-pripisu-okhoroni-kulturnoi-spadshchini-pro-pripinennya-robit-za-adresoyu-vul-mikilsko-slobidska-7-9-202001241100917>

³² ГО «Микільська слобідка». Фейсбук-сторінка. 14 січня 2020 року: <https://www.facebook.com/watch/?v=1584260185047776>

³³ Правоохоронці встановлюють обставини бійки біля будівельного майданчика у Дніпровському районі столиці / Національна поліція. Київ, 14 січня 2020 року: https://kyiv.npu.gov.ua/news/xuliganstvo/pravooxoroncz-i-vstanovlyuyut-obstavini-bijki-bilya-budivelnogo-majdanchika-u-dniprovskomu-rajon-i-stoliczi/?fbclid=IwAR235RTQnISXhTu9IVwddILK7thJsnyzNOFQ_6CVlgWLvq1c-E0nyzVAVXY

³⁴ ГО «Микільська слобідка» / YouControl, 7 квітня 2020 року: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/40157613/

³⁵ У Вараші активістку, яка протестувала проти корупції в лікарні, намагалися задушити / ZMINA, 21 січня 2020 року: https://zmina.info/news/u-varashi-nevidomyj-nakynuvsy-na-aktivistku-yaka-protestovala-proty-korupczii-v-likarni/?fbclid=IwAR3JOwEqTde_8C3Ure1pxlppv1RZBidZTKue8_aT9IYFK11zpiJBv9mhu

домий, різко відчинив двері та взяв за горло. Він вимагав видалити протягом години групу у вайбері, інакше погрожував повернутися. Коли дитина активістки почала плакати, нападник пішов.

Ольга Кравчук зіткнулася з корупцією і непрофесійним ставленням у лікарні Вараша за рік до інциденту. Після цього вона створила групу у вайбері, де обговорювала ці проблеми з небайдужими мешканцями міста, місцевими депутатами і викладала документи. За словами активістки, у лікарні від пацієнтів вимагали купувати бинти, шприци, засоби для миття туалету, вимагали гроші за надання послуг, що мали бути безкоштовними. Кравчук скаржилася на гарячу лінію МОЗ та домоглася створення робочої групи за розпорядженням міського голови Вараша, що ініціювала перевірку цільового використання місцевих коштів з боку Державного закладу «Спеціалізована медико-санітарна частина № 3 Міністерства охорони здоров'я України» в період 2015–2019 років.

Після нападу Ольга Кравчук видалила групу у вайбері й повідомила, що припинить вести антикорупційну діяльність через побоювання за безпеку дитини.

В управлінні поліції Рівненської області на запит Центру прав людини ZMINA зазначили, що за фактом інциденту 21 січня відкрито провадження за статтею 129 Кримінального кодексу України (погроза вбивством). За даними поліції, про підозру нікому повідомлено не було, а вже 29 лютого за результатами досудового розслідування ухвалили рішення про закриття провадження «за відсутністю складу злочину».

#перешкоджання_мирним_зібранням

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

#порушення_приватності

19 січня 2020 року на Михайлівській площі в **Києві** відбулась акція проти ультраправого насильства до роковин убивства російського адвоката Станіслава Маркелова й журналістки Анастасії Бабурової, організована антифашистською ініціативою **«Комітет 19 січня»**³⁶. Поруч також відбувся контрмітинг «пам'яті жертв лівого терору», організований ультраправими, які спочатку намагалися закидати опонентів яйцями, а після закінчення акції – петардами. Постраждалих під час акції немає.

■ Акція 19 січня 2020 року, автор Микола Мирний

Поліція Києва затримала на місці 11 осіб з ультраправої акції, доставила у відділок і пізніше відпустила після складання адмінпротоколів за статтею 173 (дрібне хуліганство) Кодексу України про адміністративні правопорушення³⁷.

Водночас деякі учасники акції зазнали цькування після проведення заходу. Зокрема, редактор журналу «Спільне» **Тарас Білоус**, який стояв із плакатом «Розформуйте полк «Азов», розповів про телефонний дзвінок за дві години після акції з порадою, щоб він «не робив дурниць».

³⁶ Зупинимо ультраправий терор / Подія на фейсбуці: <https://www.facebook.com/events/607899129753522/>

³⁷ За протиправні дії на площі Михайлівській поліцейські доставили до управління поліції одинадцять осіб (оновлено) / Національна поліція України. Київ, 19 січня 2020 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/novini/za-protipravni-diji-na-ploshhi-mixajlivskij-policejski-dostavili-do-upravlinnya-policziji-odinadczat-osib/>

Крім цього, на адресу активіста також лунали погрози в дописах та особистих повідомленнях у соціальних мережах, а інформацію про нього з погрозами розміщено у телеграм-каналі «Былины IV рейха»³⁸ (зокрема, там опубліковано фотографію Білоуса з акції із закликом до насильства стосовно нього: «Найти и забить. Дело чести!»). Окрім цього допису, згаданий телеграм-канал складається з репостів статей різних видань, роздумів на соціальні та навколополітичні теми, а також дописів і зображень, що мають ознаки мови ненависті й толерування ідеології Адольфа Гітлера.

Білоус також заявив, що його розшукували в університетському гуртожитку, де він раніше мешкав. Розпитували співробітників про його нинішнє місце перебування.

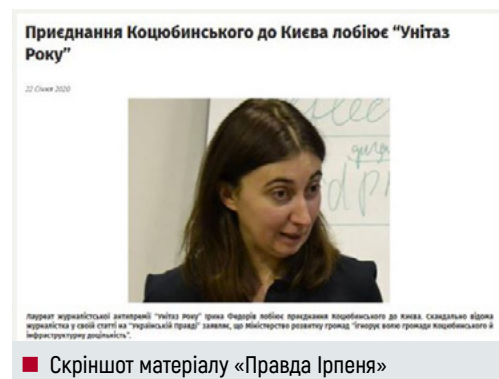
Адвокат Станіслав Маркелов і журналістка Анастасія Бабурова загинули від вогнепальних поранень під час нападу на них 19 січня 2009 року в центрі Москви. Через два роки лідер «Бойової організації російських націоналістів» Микита Тихонов був засуджений за це вбивство до довічного ув'язнення, а його соратниця Євгенія Хасіс – до 18 років позбавлення волі за співучасть. Акції пам'яті Маркелова та Бабурової, а також інших жертв насильства, учиненого з мотивів національної нетерпимості чи ідеологічної ворожнечі, відбуваються 19 січня вже понад десять років поспіль у різних країнах. У Києві учасники систематично зазнають перешкоджання з боку праворадикалів³⁹, часом – у насильницький спосіб.

#дискредитація

23 січня 2020 року мешканка смт **Коцюбинське** Київської області і представниця руху «Чесно» **Ірина Федорів**, яка активно виступає за збереження Біличанського лісу під Києвом, заявила⁴⁰ про низку дискредитаційних публікацій про себе. Ці матеріали, зокрема, було розміщено на сайті «Правда Ірпеня», а також було запущено окремий сайт fedoriv.info, де акумульовано подібні публікації.

Приклад – анонімний текст під заголовком «Приєднання Коцюбинського до Києва лобіює "унітаз року"» (на сайті «Правда Ірпеня»⁴¹ він датований 22 січня, також дослівно перепублікований на fedoriv.info⁴² без дати).

Він містить реальну цитату із блогу Федорів на «Українській правді»⁴³ й абзац про те, чому автор аналізованої публікації не погоджується з наведеними в ній аргументами. Однак далі, у бекграунді до цієї публікації, подається розгорнута негативна характеристика Ірини Федорів, у якій наявні ознаки маніпуляції: активістку називають у тексті «чорною піарницею», «скандально відомою журналісткою» і «лауреатом журналістської антипремії "Унітаз року"».

■ Скріншот матеріалу «Правда Ірпеня»

³⁸ Былины IV рейха / Телеграм-канал, 19 січня 2020 року: https://t.me/sanatoriya_satani/794

³⁹ 10 років після вбивства Маркелова і Бабурової: акція пам'яті у Києві / Громадське, 19 січня 2019 року: <https://hromadske.ua/posts/10-rokiv-pislya-vbivstva-markelova-i-baburovoyi-akciya-pamyati-v-kiyevi-nazhivo>

⁴⁰ Iryna Fedoriv. Особиста фейсбук-сторінка, 23 січня 2020 року: <https://www.facebook.com/fedoriv.iryna.chesno/posts/1055218924830251>

⁴¹ Приєднання Коцюбинського до Києва лобіює «унітаз року» / Правда Ірпеня, 22 січня 2020 року: <https://irpin.news/priyednannia-kotsiubynskoho-do-kyieva-lobiyue-unitaz-roku/>

⁴² Приєднання Коцюбинського до Києва лобіює «унітаз року» / Федорів Ірина Павлівна: досьє на чорну піарницю: <http://fedoriv.info/content/pruyednannya-kotsiubynskogo-do-kyieva-lobiyue-unitaz-roku>

⁴³ Міністерство розвитку громад ігнорує волю громади Коцюбинського й інфраструктурну діяльність / Українська правда. Блоги, 22 січня 2020 року: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/fedoriv/5e282aa80d1eb/>

року”» (цю відзнаку їй і В'ячеславові Піховшек «присудила» у 2018 році громадська організація «Центр суспільного розвитку «ІНТЕР-АКЦІЯ»⁴⁴, однак даних, що хтось отримував «антипремію» раніше або в подальшому, не вдалося знайти в мережі). Після цього Ірині Федорів закидали те, що у 2011 році вона зустрічалася з тогочасним президентом Віктором Януковичем і генеральним прокурором Віктором Пшонкою. При цьому використовується формулювання «кривавий президент», що надає реченню емоційного забарвлення. Однак замовчується факт, що йшлося про зустріч під час підготовки інтерв'ю Януковича для документального фільму⁴⁵. Про це у блозі розповідала сама Федорів, яка на той час працювала журналісткою на телеканалі «СТБ».

Ще один закид – щодо нібито неправдивих відомостей, які Ірина Федорів указала в декларації щодо вартості своєї нерухомості, що не відповідає дійсності. 2018 року рух «Чесно» опублікував офіційне роз'яснення ситуації⁴⁶, що тоді склалася: сталася технічна помилка, яка була виправлена у встановлений законом термін.

Ірина Федорів розцінює згадані публікації як тиск через її громадську діяльність. За словами активістки, раніше їй також різали шини⁴⁷, а одного разу вкрали лічильник електроенергії.

Ірина Федорів – головна редакторка сайту «Чесно», блогерка, ексдепутатка селищної ради смт Коцюбинське 6 скликання (з листопада 2010 року). Як активістка послідовно виступає за збереження Біличанського лісу, що прилягає до селища, і частину земель якого намагалися віддати під забудову. Донині триває протистояння щодо приєднання смт Коцюбинське до Києва або до Ірпеня, від чого залежатиме, хто ухвалюватиме рішення щодо власності селища. Кілька років тому також спостерігалася ескалація насильства щодо місцевих політиків і чиновників: у листопаді 2016 року напали на селищну голову Ольгу Матюшину⁴⁸, у червні 2017 року побили голову місцевого ТВК Людмилу Демченко⁴⁹, а в жовтні 2018 року підпалили автомобіль працівниці Коцюбинської селищної ради Дарини Александрової⁵⁰, яка також виступала проти вирубки Біличанського лісу.

#знищення_чи_пошкодження_майна

У ніч на **30 січня 2020 року в Запоріжжі** невідомі спалили машину блогера та громадського активіста **Андрія Лукіна**.

Лукін не пригадує погроз або інших подій, що передували інциденту. Однак в інтерв'ю «Радіо Свобода»⁵¹ він зазначив, що раніше критикував незаконну торгівлю алкоголем і пов'язує підпал саме з цим.

⁴⁴ Лауреатами журналістської антипремії «Унітаз року 2017» стали В'ячеслав Піховшек та Ірина Федорів / Gazeta.ua, 26 січня 2018 року: https://gazeta.ua/articles/life/_laureatami-zhurnalistitskoyi-antipremiyi-unitaz-roku-2017-stali-vyacheslav-pihovshek-ta-irina-fedoriv/817020

⁴⁵ Янукович дав слово, що ліс не вирубуватимуть / Українська правда. Блоги, 24 травня 2011 року: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/fedoriv/4ddb75e6dd43/>

⁴⁶ Роз'яснення щодо ситуації довкола е-декларації редакторки ЧЕСНО Ірини Федорів / Чесно, 1 квітня 2018 року: <https://www.chesno.org/post/1361/>

⁴⁷ Невідомі проколюли шину на машині журналістки Федорів. Відео / Українська правда. Київ, 7 червня 2017 року: <https://kiev.pravda.com.ua/news/5937ebf9c34b1/>

⁴⁸ Селищний голова Коцюбинського заявляє про замах на її життя / ТСН, 1 листопада 2016 року: <https://tsn.ua/ukrayina/selishniy-golova-kocubinskogo-zayavlyaye-pro-zamah-na-yiyi-zhittya-797704.html>

⁴⁹ На Київщині на замовлення жорстоко побили голову ТВК Коцюбинського / ТСН, 14 червня 2017 року: <https://tsn.ua/kyiv/na-kiyivschini-na-zamovlennya-zhorstoko-pobili-golovu-tvk-kocubinskogo-945307.html>

⁵⁰ У Коцюбинському спалили машини працівниці селищної ради / Українська правда, 15 жовтня 2018 року: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/10/15/7195176/>

⁵¹ «Сказав, підпалив і пішов». Що відомо про підпал авто журналістки Галини Терещук / Радіо Свобода, 30 січня 2020 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/sho-vidomo-pro-pidpav-avto-zhurnalistky-halyny-tereshchuk/30408693.html>

Того ж дня поліція відкрила провадження за статтею 194 Кримінального кодексу України (умисне пошкодження майна)⁵².

Андрій Лукін – мешканець Запоріжжя, який активно висвітлює події з життя і проблеми міста у фейсбуці та інстаграмі, збирає благодійні пожертви для дитбудинків або окремих людей у скруті, а також розміщує різний контент розважального характеру. Напередодні нападу публікував відео про випадки знущання над тваринами в Запоріжжі, ще раніше – про вирубку дерев.

■ ЛЮТИЙ 2020 РОКУ

#перешкоджання_діяльності_громадської_організації

#фізичний_напад

1 лютого 2020 року у **Вінниці** четверо чоловіків зірвали закритий тренінг із питань сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності для журналістів, який проводили громадська організація «**Гендер Зед**» і **Вінницька агенція журналістських розслідувань**.

Нападники допитувалися, хто є організаторами заходу, вигукували погрози на адресу ЛГБТІ-спільноти, а також облили одного з тренерів олією та обсипали пір'ям⁵³.

■ Фото з фейсбук-сторінки Романа Костишина

Через деякий час після інциденту відповідальність за нього взяла на себе вінницька громадська організація «Едельвейс», що позиціонує себе як «*молодіжна націоналістична організація на засадах української ідеї*» (на початку своєї діяльності вона заявляла про себе як про «націонал-соціалістичну» і поширювала в соцмережах відповідні ідеї, хоча зараз перейшла до більш стриманої риторики)⁵⁴. Її засновник і голова Роман Костишин опублікував відео нападу та назвав акцію «попереджувальною»⁵⁵, а присутні під час тренінгу впізнали його як одного з нападників, оскільки він один серед них був без маски.

Поліція відкрила провадження⁵⁶ за статтями 171 (перешкоджання законній журналістській діяльності) та 296 (хуліганство) Кримінального кодексу України. 9 квітня за місцем проживання Романа Костишина поліція провела обшук⁵⁷ у рамках цього провадження.

⁵² Там само

⁵³ У Вінниці чоловіки в масках зірвали тренінг з питань сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності / ZMINA, 1 лютого 2020 року: https://zmina.info/news/u-vinnyczi-choloviky-v-maskah-zirvaly-trening-z-pytan-seksualnoyi-orientaciyi-ta-gendernoyi-identychnosti/?fbclid=IwAR0k3SmiX98E0eWUSWkd76DnNk12CPbRXZ1P_UvEx3MvIzWOd8P6cvLh5dU

⁵⁴ Організація «Едельвейс», яка зірвала ЛГБТ-тренінг у Вінниці, відкриває осередки по всій Україні. Що про неї відомо / ZMINA, 7 березня 2020 року: <https://zmina.info/articles/organizacziya-edelvejs-yaka-zirvala-lgbt-trening-u-vinnyczi-vidkryla-oseredky-po-vsij-ukrayini-shho-pro-neyi-vidomo/>

⁵⁵ Roman Kostyshin. Особиста фейсбук-сторінка, 4 лютого 2020 року: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2763494310433918&set=a.1346347645481932&type=3&theater>

⁵⁶ Поліція розпочала розслідування за фактом протиправних дій відносно організаторів тренінгу для журналістів / Національна поліція. Вінниця, 1 лютого 2020 року: <https://vn.npu.gov.ua/news/xuliganstvo/policziya-rozpochala-rozsliduvannya-za-faktom-protipravnix-dij-vidnosno-organizatoriv-treningu-dlya-zhurnalistiv/>

⁵⁷ У керівника організації «Едельвейс», яка зірвала тренінг з питань ЛГБТ у Вінниці, проводять обшук / ZMINA, 4 квітня 2020 року: http://zmina.info/news/u-kerivnyka-organizacziyi-edelvejs-yaka-zirvala-lgbt-trening-u-vinnyczi-provodyat-obshuk/?fbclid=IwAR01Ajl_gnnozntrFBahcekVuFZbam7nGb0si1Lk-l3300rW-EL7hl094FM

#дискредитація

13 лютого 2020 року на згаданому вище сайті «Правда Ірпеня» було опубліковано дискредитаційний матеріал щодо місцевої громадської активістки **Михайлини Скорик-Шкарівської** із заголовком «*Михайлина Скорик-Шкарівська прийшла п'яна на сесію міськради*»⁵⁸. Інформація базувалася на коментарях у соціальній мережі «Facebook» «жительки міста, яка також була присутня на сесії» і проілюстрована фотографією, де зображена Скорик-Шкарівська, яка проривається через кордон муніципальної варти. При цьому жодних спроб пояснити контекст чи обставини конфлікту на сесії міськради не робиться.

У відео інциденту на YouTube⁵⁹ видно, що Скорик-Шкарівську намагаються не допустити до трибуни, але вона проривається до президії і говорить про генплан міста. Усю репліку нечутно, бо її перекриває голос співрозмовниці, яка їй емоційно опонує і стоїть ближче до людини, що знімала відео. Ознак, що Михайлина Скорик-Шкарівська перебуває у стані сп'яніння або виявляє невмотивовану агресію, на відео немає.

За словами самої активістки, на тому засіданні вона була присутня як представниця квартального комітету і мала намір обговорити недоцільність імовірного закриття та перенесення в інше місце Ірпінської дитячої міської лікарні, з якою межує житловий квартал, який вона представляла. Як пояснила Скорик-Шкарівська, того разу їй не вдалось озвучити позицію комітету через перешкоджання, але пізніше це питання таки було обговорено.

Раніше активістка вже звертала увагу на дискредитаційну діяльність «Правди Ірпеня» на прикладі кампанії проти місцевого підприємця Олексія Зіневича⁶⁰: у лютому 2019 року через фейсбук-сторінку Ірпінської міської ради поширили підроблену «заяву про проведення у місті гей-параду» нібито від імені Зіневича. Цю «заяву» підхопив згаданий сайт, а потім публікував «новину у розвиток» начебто про скасування ходи через протести громадськості, не надаючи доказів подібних «протестів», а посилаючись на коментарі до дописів у соцмережах невідомого походження (так, як це було зроблено у випадку з Іриною Федорів, який ми описували вище). Як пояснює Михайлина Скорик-Шкарівська, проблемою для притягнення до відповідальності за поширення неправдивої інформації є те, що «Правда Ірпеня» не зареєстрована як ЗМІ. На сайті видання і справді немає вихідних даних, а також будь-якої інформації про авторів, редакторів чи власників.

Михайлина Скорик-Шкарівська – ірпінська громадська активістка, медіаекспертка і політикиня, ініціаторка громадського моніторингу рішень і закупівель міської влади, яка приділяє також багато уваги протидії незаконним забудовам в Ірпені.

#юридичне_переслідування

14 лютого 2020 року позафракційний депутат Андрій Деркач подав заяву до поліції щодо нібито розкрадання коштів на суму 149 мільйонів доларів з боку представників громадської організації «**Центр протидії корупції**» (ЦПК) та благодійної організації «**100 % ЖИТТЯ**»⁶¹.

⁵⁸ Михайлина Скорик-Шкарівська прийшла п'яна на сесію міськради / Правда Ірпеня, 13 лютого 2020 року: <https://irpin.news/mykhaylyna-skoryk-shkarivs-ka-priyshla-p-iana-na-sesiiu-mis-krady/>

⁵⁹ Юрій Устінюський. YouTube-канал, 13 лютого 2020 року: https://www.youtube.com/watch?time_continue=585&v=fW4qM-wu-fw&feature=emb_logo

⁶⁰ Ірпінський фейк, або Як влада організувала гей-парад в Ірпені / Українська правда. Колонки, 18 лютого 2019 року: <https://www.prawda.com.ua/columns/2019/02/18/7206992/>

⁶¹ Андрей Деркач. Фейсбук-сторінка, 14 лютого 2020 року: https://www.facebook.com/derkach.al/posts/1070451763306888?__tn__=R

Натомість представники ЦПК заявляють, що ні організація загалом, ані жоден з її членів ніколи не отримували навіть приблизно таких сум коштів за всі вісім років існування, і що правоохоронні органи вже неодноразово проводили відповідні перевірки⁶².

Керівник організації **Віталій Шабунін** висловив припущення⁶³, що метою цього розслідування є встановлення контролю за діями антикорупційних активістів, адже тепер слідчі через суд можуть клопотати про прослуховування, стеження або інші негласні слідчі дії.

Організація звернулася до Офісу генерального прокурора (ОГП) (адже ініціатором заяви був народний депутат України) щодо завідомо неправдивого повідомлення нардепа про злочин та направила туди виписку з банку, що засвідчує реальний рух коштів на рахунках організації. За даними ЦПК, станом на 30 березня відповіді від ОГП про відкриття провадження організації не отримала.

Тим часом 18 березня 2020 року представники БО «100 % ЖИТТЯ» заявили, що в рамках провадження за ініціативою нардепа Деркача поліція прийшла за адресою в Харкові, де зареєстрований один із засновників організації Сергій Дмитрієв, і де зараз мешкають його батьки. Представники поліції намагалися потрапити до помешкання, але відмовилися показати документи, що дозволяють їм проводити будь-які слідчі дії⁶⁴.

«Центр протидії корупції» – громадська організація, заснована у 2012 році Віталієм Шабуніним і Дар'єю Каленюк. Займається розробкою та адвокацією законодавчої бази для протидії корупції (зокрема, щодо антикорупційних органів НАБУ, САП, ВАКС та АРМА, криміналізації незаконного збагачення тощо), моніторингом держзакупівель та ініціює розслідування зловживань. БО «100 % ЖИТТЯ» (раніше БО «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ / СНІД») – одна з найбільших пацієнтських організацій в Україні, що здійснює проекти щодо покращення доступу до медичної допомоги в Україні і, серед іншого, разом із ЦПК виступала за прозорі державні закупівлі ліків через міжнародні організації.

Андрій Деркач – депутат шістьох скликань Верховної Ради, протягом яких він представляв групу «Воля народу», Партію регіонів і Соціалістичну партію України. У 2017 році він написав заяву до Генеральної прокуратури й ініціював провадження за фактом імовірного розголошення службовими особами НАБУ даних досудового розслідування в контексті нібито втручання України в американські вибори⁶⁵, а в 2019 році звернувся із заявою про вплив посольства США на НАБУ до Державного бюро розслідувань⁶⁶.

#знищення_або_пошкодження_майна

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

У ніч на **17 лютого** 2020 року в **Києві** у двері благодійної організації «**100 % ЖИТТЯ**» невідомі кинули петарду, а також залишили на воротах плакат «*Пані Ладо, дякуємо за законопроект*», де згадується колишня представниця організації, а нині – народна депутатка фракції «Слуга народу» Лада Булах.

⁶² Атака на ЦПК / Центр протидії корупції, дата не вказана: http://attack.antac.org.ua/?fbclid=IwAR1uKwL44Hi9cOfNYvc9yXGKjMil_2hrlQ2isDJWs_N-ITyTPuIBSiwmxQ

⁶³ Аваков намагається легалізувати негласні слідчі дії щодо ЦПК за допомогою нардепа Деркача. Заява / Центр протидії корупції, 18 лютого 2020 року: <https://antac.org.ua/news/avakov-namahalet-sia-lehalizuvaty-nehlasni-slidchi-shchodo-tspk-za-dopomohou-nardepa-derkacha-zaiava/>

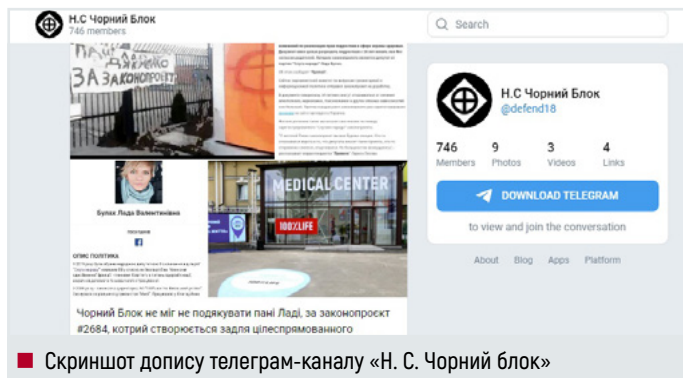
⁶⁴ 100 % життя – мережа ЛЖВ / Фейсбук-сторінка, 18 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/watch/?v=2497381053858387>

⁶⁵ Є повний саботаж судами справ, переданих їм від НАБУ і САП – Ситник / Радіо Свобода, 19 серпня 2017 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/28685332.html>

⁶⁶ Депутат Деркач заявляє, що передав у ДБР документи про «вплив посольства США» на НАБУ / Радіо Свобода, 9 жовтня 2019 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-derkach-posolstvo-us-nabu/30207279.html>

■ Фото надане БО «100 % ЖИТТЯ»

■ Скриншот допису телеграм-каналу «Н. С. Чорний блок»

В організації це пов'язують із тим, що Булах зареєструвала у Верховній Раді законопроект № 2684⁶⁷, що дозволив би підліткам підписати декларацію із сімейним лікарем і самостійно (без батьків) звертатися до нього або інших фахівців, а також гарантував би їм право отримувати інформацію про стан свого здоров'я.

Тим часом 17 лютого 2020 року «Н. С. Чорний блок» узяв на себе відповідальність за напад на благодійну організацію «100 % ЖИТТЯ», опублікувавши інформацію та безпосереднє відео нападу на своєму телеграм-каналі⁶⁸.

На момент публікації доповіді цей ресурс недоступний. Водночас у мережі можна знайти Маніфест «Чорного блоку»⁶⁹, датований 25 січня 2020 року, що містить символіку, аналогічну зображеній на скриншотах зі згаданого телеграм-каналу. Там зазначається, що «Чорний блок» – це націонал-соціалістичне об'єднання без єдиного лідера, метою якого є «боротьба за українську незалежність, національні традиції та цінності».

Поліція почала провадження і розслідує інцидент як хуліганство. Особи нападників, за інформацією БО «100 % ЖИТТЯ», станом на 23 березня офіційно не встановлено.

#перешкодження_діяльності_громадської_організації

23 лютого 2020 року близько 22 години в **Києві** волонтери Студентської соціальної служби Київського політехнічного інституту виявили наклейки зі свастикою, кельтським хрестом на вході до приміщення, де планувалося проведення інформаційної сесії про права гомосексуальних людей у рамках проекту «КиївПрайд: сильніші разом»⁷⁰.

Окрім того, за інформацією «КиївПрайду», протягом тижня перед проведенням заходу його противники написали заяву до адміністрації навчального закладу із проханням запобігти проведенню інформаційної сесії. У соціальних мережах також обговорювалися варіанти протидії та нападу на організаторів події.

■ Фото з фейсбук-сторінки організації KyivPride

⁶⁷ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації прав підлітків у сфері охорони здоров'я / Верховна Рада України, 27 грудня 2019 року: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67795

⁶⁸ Н. С. Чорний блок / Телеграм-канал, 17 лютого 2020 року: <https://t.me/defend18/19>

⁶⁹ Маніфест «Чорного блоку», 25 січня 2020 року: <https://telegra.ph/Man%D1%96fest-CHORNOGO-BLOKU-01-26?fbclid=IwAR3i96EMs357vcQH9Y7bBqKySWsP4OwLJBQT0pw4i-lsy5nhQHzYaj4BoU>

⁷⁰ KyivPride. Фейсбук-сторінка, 24 лютого 2020 року: <https://www.facebook.com/kyivpride/photos/a.858394070937490/2581807951929418/?type=3&theater>

У результаті організатори вирішили перенести проведення інформаційної сесії на невизначений термін.

«КиївПрайд» – громадська організація, заснована у 2016 році на захист прав ЛГБТІК-спільноти й підвищення її видимості в суспільстві. Серед її діяльності найвідомішим є проведення щорічних ПрайдТижнів, що складаються з різних культурних і просвітницьких заходів на ЛГБТІК-тематику і завершуються Маршами рівності, що впродовж останніх років збирають по кілька тисяч учасників.

#юридичне_переслідування

Уранці **25 лютого** 2020 року в **Одесі** та **Києві** за місцем реєстрації та проживання трьох активістів «Українського кіберальянсу» **Андрія Перевезія, Андрія Барановича та Олександра Галуценка** (і також, як зазначив Андрій Перевезій, деяких їхніх родичів) поліція із залученням КОРД (корпус оперативно-раптової дії) провела обшуки і вилучила інформаційні носії та техніку.

■ Фото з фейсбук-сторінки Ukrainian Cyber Alliance

Пізніше поліція Одеської області на своєму сайті підтвердила⁷¹ цю інформацію, зазначивши, що йдеться про інцидент у жовтні 2019 року, коли на табло Одеського аеропорту невідомі вивели зображення шведської екоактивістки Грети Тунберг із підписом «F*ck you Greta» замість банерів з логотипами авіакомпаній.

Згадану подію було кваліфіковано за частиною 2 статті 361 Кримінального кодексу України (несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку).

В «Українському кіберальянсі» у свою чергу заперечують причетність до інциденту в аеропорту, водночас зазначаючи, що напередодні події повідомили СБУ та Одеський аеропорт про вразливість їхньої системи безпеки. Окрім того, активісти наголошують, що інформація, яку вони збирають, знаходиться у відкритому доступі.

На пресконференції 26 лютого⁷² представники «Українського кіберальянсу» заявили про тимчасове припинення діяльності, спрямованої на співпрацю з українськими органами правопорядку до завершення розслідування.

«Український кіберальянс» об'єднує українських ІТ-фахівців (зокрема, експертів з кібербезпеки) з різних міст. Позиціонується як група хактивістів (від слів «активіст» і «хакер», найпоширеніша дефініція «хактивізму» – це громадська діяльність або просування політичних ідей з використанням цифрових інструментів, зокрема таких, що перебувають поза правовим полем). Спільнота відома завдяки проведенню низки акцій. Зокрема, у грудні 2017 року активісти провели флешмоб з виявлення недоліків у системах кібербезпеки державних підприємств і установ⁷³, а до цього вони викладали у відкритий доступ листування колишнього радника президента Росії Владислава Суркова з українськими й російськими журналістами, політиками й громадськими активістами.

⁷¹ Правоохоронці Одещини проводять слідчі дії у кримінальному провадженні за фактом несанкціонованого втручання до інформаційних систем одеського аеропорту / Національна поліція. Одеська область, 25 лютого 2020 року: <https://od.npu.gov.ua/news/zvichajni-novini/pravoohoroncz-i-odeshchini-provodyat-slidchi-diji-u-kriminalnomu-provazhenni-za-faktom-nesankcionovanogo-vtruchannya-do-informacijnix-sistem-odeskogo-aeroportu/>

⁷² InformNapalm. Фейсбук-сторінка, 26 лютого 2020 року: <https://www.facebook.com/informnapalm24/videos/570096263598088/>

⁷³ Українські хакери оприлюднили службові документи військових, енергетиків і урядовців / Радіо Свобода, 26 грудня 2017 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/28940075.html>

#перешкодження_мирним_зібранням

27 лютого 2020 року 22 депутати Чернівецької міської ради внесли на розгляд проєкт рішення на підтримку петиції Миколи Гунька про заборону проводити в **Чернівцях** публічні кампанії та заходи на ЛГБТІ-тематику в публічному просторі й у приміщеннях комунальної форми власності.

Це вже друга спроба затвердити таке рішення: у листопаді минулого року міський голова Олексій Каспрук наклав вето на рішення міської ради від 31 жовтня на підтримку попередньої петиції Гунька, оскільки таке рішення є дискримінаційним і порушує Конституцію України.

Наразі документ є в переліку проєктів рішень⁷⁴, які міськрада мала намір розглянути 26 березня, але даних про ухвалення на момент публікації цієї доповіді немає.

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

#порушення_приватності

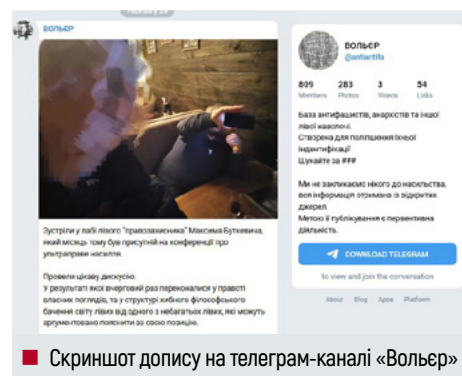
28 лютого 2020 року в **Києві** керівник ультраправої організації «Національний спротив» Олексій Свиначенко фотографував координатора проєкту допомоги біженцям і шукачам притулку «Без кордонів» **Максима Буткевича** для розміщення в телеграм-каналі «Вольєр», де ультраправі ідентифікують своїх «ворогів».

У такий спосіб, за словами правозахисника, його занесли до списку потенційних мішеней для нападів праворадикалів⁷⁵. Фото розміщене з підписом: «Зустріли у пабі лівого «правозахисника»

Максима Буткевича, який місяць тому був присутній на конференції про ультраправе насильство». На згаданому телеграм-каналі також є дані про дослідників ультраправих рухів **В'ячеслава Ліхачова** й **Анну Гриценко**, деяких ЛГБТ-активістів, активістів лівого руху та ін. Автори каналу пояснюють його наявність необхідністю ідентифікації «антифашистів, анархістів та іншої лівої навалочі».

Як розповів Максим Буткевич, пізніше, 3 березня, між 20:00 і 21:00 у підземному переході біля метро його впізнали і покликали двоє чоловіків, наговорили йому різного з використанням лайки. Активіст заявляє, що прямих погроз не було, але були завуальовані застороги й погрозливі попередження. Чи пов'язана така увага з боку праворадикалів з публікацією на «Вольєрі», Буткевич невпевнений, проте не виключає, що зустріч була випадкова, водночас і не заперечує протилежного.

Максим Буткевич – правозахисник, медіатренер, журналіст, координатор проєкту «Без кордонів», що діє з 2006 року для допомоги шукачам притулку і протидії проявам ксенофобії та мови ворожнечі.

■ Скриншот допису на телеграм-каналі «Вольєр»

⁷⁴ Проєкти рішень міської ради на 26 березня 2020 року / Чернівецька міська рада, офіційний веб-портал, 17 лютого 2020 року: <http://chernivtsy.eu/portal/proyekty-rishen-miskoyi-rady-na-26-bereznya-2020-roku>

⁷⁵ Вольєр. Телеграм-канал, 28 лютого 2020 року: <https://t.me/antiantifa/706>

#порушення_приватності

#дискредитація

29 лютого 2020 року колишній заступник глави адміністрації експрезидента Віктора Януковича Андрій Портнов на своєму сайті та сторінках у соцмережах опублікував дискредитційний допис⁷⁶ про волонтера і блогера **Романа Сініцина**. Портнов заявив, що Сініцин «*причетний до масових заворушень, насильства, пропаганди війни, розпалювання ненависті та заробляння на військовому волонтерстві, характеризується жадобою до наживи та взаємодією з причетними до навмисних убивств бандами*». У цьому ж пості він посилається на дані щодо начебто сплачених Сініциним податків та його подорожей (перетину ним українського кордону) – інформацію, якої немає у відкритих джерелах.

У відповідь Сініцин назвав Портнова «*відрижкою минулого*»⁷⁷, заперечив закиди Портнова й повідомив, що подав заяви про злочин до Нацполіції та ДБР щодо витоку і передання третій особі персональних даних.

За словами активіста, станом на 31 березня до ЄРДР провадження не вносили, його адвокати отримали відповідь, що все ще проводиться перевірка.

Роман Сініцин (справжнє ім'я – Роман Балан) – український активіст, блогер, представник ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?», співзасновник волонтерського об'єднання «Народний тил» для допомоги українським військовим, певний час очолював атестаційну комісію МВС України.

#Залюкування_погрози_та_інші форми тиску

Пізно ввечері **29 лютого** 2020 року трапилася стрілянина поблизу **Першотравенська** на Житомирщині на березі річки Хомора, куди приїхали екоактивісти моніторити ймовірний скид промислових відходів Понінківської паперової фабрики⁷⁸.

Ініціативна група, про яку йдеться, складається з місцевих жителів і виступає проти забруднення річок Хомора, що перетинає, зокрема, Житомирську і Хмельницьку області, і Случ, що тече через Хмельницьку, Житомирську і Рівненську області. Вони не об'єднуються у громадську організацію, оскільки вважають більш ефективною свою діяльність як групи осіб, локальної екологічної ініціативи, що координується в соцмережах⁷⁹. Активісти намагаються фіксувати скиди відходів промислових підприємств на відео.

За словами очевидців інциденту, того разу вони якраз намагалися зафіксувати скид відходів на відео, щоб звернутися до Державної екологічної інспекції, що відбирає зразки води.

Присутні під час інциденту засвідчують, що обличчя нападників не бачили, ті стріляли у їхній бік, але постраждалих немає. Очевидець подій Борис Муравський нарахував 8 пострілів, потім на місці інциденту вилучили 6 гільз і передали поліції.

2 березня поліція відкрила провадження⁸⁰ за частиною 2 статті 296 Кримінального кодексу України (хуліганство), інцидент розслідує відділення у Баранівці Житомирської області.

⁷⁶ Андрей Портнов. Фейсбук-сторінка, 29 лютого 2020 року: https://www.facebook.com/aportnovua/posts/123419379231605?__tn__=R

⁷⁷ Roman Sinicyn. Особиста фейсбук-сторінка, 2 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/romabra/posts/10206441668118632>

⁷⁸ Anna Sobetskaya. Особиста фейсбук-сторінка, 1 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/anna.sobetskaya.3/videos/1986725794807658/>

⁷⁹ !!! Врятувати річку Хомора та Случ !!! / Фейсбук-група: <https://www.facebook.com/groups/373425253146167/>

⁸⁰ Поліція перевіряє повідомлення про стрільбу неподалік Понінок / Національна поліція. Житомирська область, 2 березня 2020 року: <https://zt.npu.gov.ua/news/aktualno/policziya-pereviraye-povidomlennya-pro-strilbu-nepodalik-poninok/>

■ БЕРЕЗЕНЬ 2020 РОКУ

#юридичне_переслідування

7 березня 2020 року тодішня керівниця Державного бюро розслідувань (ДБР) (а нині – керівниця Офісу генерального прокурора) Ірина Венедіктова заявила⁸¹ про те, що подала позов про захист честі, гідності й ділової репутації проти громадської організації **«Центр протидії корупції»**, а також інтернет-видання «Українська правда» й особисто проти власниці видання Олени Притули за статтю від 28 січня «Спрут Авакова: як “тимчасовий” міністр нарощує свій вплив у силовому блоці»⁸² (за авторством організації), де йдеться про ймовірний вплив її чоловіка на кадрову політику ДБР. Сума позову – 150 тисяч гривень.

Водночас, за словами юристки ЦПК Олени Щербан, ані ЦПК, ані «Українська правда» станом на 30 березня не отримали жодних матеріалів із суду й не могли знайти відповідних відомостей у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

#фізичний_напад

8 березня 2020 року в **Києві** після завершення **Маршу жінок** двох його учасників побили в підземному переході на вулиці Набережно-Хрещатицькій. За словами очевидиці подій **Марини Дубини**⁸³, група з 8 осіб перегородила прохід їхньої компанії і, з'ясувавши, чи були присутні серед них хлопці на марші, напали на них: одного побили, іншому розпилили в обличчя газовий балончик.

Як повідомила адвокатка постраждалих Оксана Гузь, після інциденту 4 осіб було затримано й доставлено до відділку поліції, трьох з них відпустили, а четвертій особі оголосили про підозру та обрали запобіжний захід у вигляді домашнього арешту. Про кого саме йдеться, невідомо.

За словами адвокатки, потерпілі наполягали на відкритті провадження за статтями «хуліганство» та «порушення рівноправності громадян» Кримінального кодексу України, але, як зазначили в Нацполіції у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA, запис у Єдиному реєстрі досудових розслідувань внесли тільки за першою статтею (ч. 4 ст. 296).

За інформацією Національної поліції, участь у щорічному Марші за права жінок у Києві взяли близько 2 тисяч людей. Відбувалися також контрмітинги з боку ініціатив, що позиціонують себе як захисники «традиційних цінностей» (на акції була символіка організацій «Традиція і порядок», «Срібло троянди» тощо). Під час заходів порушень зафіксовано не було⁸⁴.

⁸¹ Ірина Венедіктова. Особиста фейсбук-сторінка, 7 березня 2020 року: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/01/28/7238587/>

⁸² Спрут Авакова: як «тимчасовий» міністр нарощує свій вплив у силовому блоці / Українська правда, 28 січня 2020 року: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/01/28/7238587/>

⁸³ Maryna Dubyna. Особиста фейсбук-сторінка, 8 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/doobyna/posts/1551101718375111>

⁸⁴ «Боїшся коронавірусу? У сексизму більше жертв»: як пройшов Марш за права жінок у Києві (фоторепортаж) / ZMINA, 8 березня 2020 року: <https://zmina.info/articles/boyishysya-koronavirusu-u-seksyzma-bilsh-zhertv-yak-projshov-marsh-za-prava-zhinok-u-kyievi-fotoreportazh/>

#фізичний_напад

8 березня 2020 року у **Львові** трьох учасниць **Маршу жінок** закидали сирими яйцями. Інцидент трапився вдень на вулиці Федорова після проведення ходи. Постраждалій **Марті Чумало** не вдалося ідентифікувати особи двох нападників – хлопця й дівчини.

У поліції на запит Центру прав людини ZMINA відповіли, що заяв від імені постраждалих 8 березня не надходило. Активісти пояснили, що надсилали заяву поштою в робочий день. На момент укладання доповіді достеменно невідомо, чи відбувається розслідування.

Як повідомляли в медіа⁸⁵, в цілому Марш за права жінок у Львові зібрав близько двохсот учасниць та учасників – хода відбулася від площі Ринок до Оперного театру. Як і в Києві, тут також кілька десятків людей організували контрмітинг під гаслом «Проти абортів в Україні». Цю акцію анонсувала в соцмережах праворадикальна ініціатива «Традиція і порядок – Львів».

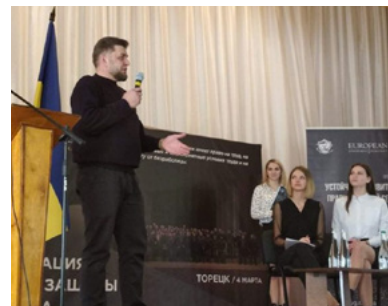

■ Фото з допису Марти Чумало на фейсбуці

#залякування_погрози_та_інші_форми_тиску

10 березня 2020 року під час акції протесту проти зловживань на ОП «Шахта імені Святої Матрони Московської» в **Торецьку** на Донеччині активісту профспілки, який одночасно є координатором регіональної юридичної приймальні Української Гельсінської спілки з прав людини (УГСПЛ), **Володимирі Єльцю** погрожував⁸⁶ керівник служби безпеки підприємства Юрій Гнатюк.

За даними УГСПЛ, видобувні роботи в ОП «Шахта імені Святої Матрони Московської» припинилися в грудні 2019 року, а в березні 2020-го їх відновили, але без необхідних дозвільних документів. 10 березня представники профспілки разом із шахтарями, які хотіли офіційно звільнитись зі згаданого підприємства через невиплату зарплати, провели мітинг, після чого прорвалися до адміністративної будівлі шахти, де трапилися сутички, під час яких, за твердженням Володимира Єльця, Юрій Гнатюк йому погрожував.

■ Фото з матеріалу на сайті УГСПЛ

Після цього, як зазначають в УГСПЛ, Володимир Єлець помітив стеження за собою і дізнався, що невстановлені особи збирають про нього інформацію.

11 березня Єлець записав відеозвернення⁸⁷, в якому розповів про інцидент і заявив, що якщо з ним щось трапиться, він це пов'язує саме з почутими погрозами. За даними УГСПЛ, після публікації стеження припинилось.

⁸⁵ «Квіти – клумбам, права – жінкам!» У Львові відбувся феміністичний марш (відео) / Радіо Свобода, 8 березня 2020 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/marsh-zhinok/30476211.html>

⁸⁶ Нова профспілка. З чим пов'язані погрози на адресу координатора приймальні УГСПЛ / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 25 березня 2020 року: https://helsinki.org.ua/articles/nova-profspilka-z-chym-pov-iazani-pohrozy-na-adresu-koordinatora-priymal-ni-uhspl/?fbclid=IwAR1pWomijHq5Dq7tnnU_zyhVSyoXHJb7InTeX2bD_XqHcvtBWODpAv5g

⁸⁷ Volodymyr Yelets. Особиста фейсбук-сторінка, 11 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/volodymyr.yelets/videos/1174716009530238/>

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

26 березня 2020 року в Ужгороді невідомі облили жовтою фарбою автомобіль, що належить депутату міської ради **Віктору Щадею**, і залишили на даху похоронний вінок⁸⁸. Постраждалий пов'язує інцидент зі своєю громадською діяльністю та вважає його заякуванням.

Поліція повідомила про відкриття кримінального провадження⁸⁹ з попередньою кваліфікацією частиною 1 статті 194 Кримінального кодексу України (умисне пошкодження майна).

Віктор Щадей – депутат Ужгородської міської ради, колишній виконувач обов'язків міського голови (2014), засновник Закарпатського центру підтримки ОСББ, громадський діяч. Проводить громадський моніторинг закупівель міської влади і звертається щодо зловживань до органів правопорядку, активно висвітлюючи перебіг подій у соцмережах⁹⁰.

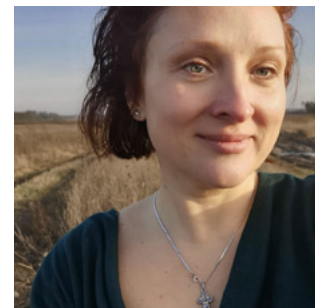

■ Фото з публічної сторінки Віктора Щадея

#заякування_погрози_та_інші_форми_тиску

27 березня 2020 року засновниця організації «Громадський рух «Почайна» **Аннабелла Моріна** заявила про погрози з боку будівельників, які прокладали каналізаційні труби поблизу русла річки Почайна в **Києві** для потреб житлових комплексів, що зводяться на Рибальському острові⁹¹.

На відео, яке активістка виклала на своїй сторінці у фейсбуці⁹², чути, як співрозмовник Моріної, побачивши, що вона знімає, спочатку погрожує її засудити, потім – забрати і «втопити» її телефон, а згодом – і її саму, а потім чути інші чоловічі голоси, які у грубій формі вимагають, щоб вона йшла геть.

■ Аннабелла Моріна, фото з фейсбук-сторінки активістки

За словами активістки, вона написала заяву в поліцію, але станом на 2 квітня їй невідомо, чи внесені відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Аннабелла Моріна (справжнє ім'я – Ганна Гончаренко) – київська краєзнавиця та журналістка, засновниця громадського руху «Почайна», який із 2015 року займається збереженням і відновленням однойменної річки, колишньої притоки Дніпра, що майже зникла через забудову Києва та зараз існує як система озер в Оболонському районі столиці.

⁸⁸ Віктор Щадей. Фейсбук-сторінка, 29 березня 2020 року: [https://www.facebook.com/Uzhhorod/posts/2886981274702702?__xts__\[0\]=68.ARDdLwi4I9P_W89BpeCbrEwRnYAw2Ggxd1QmASuGEQvqCHFBQvxxw6y6U0poi_sUNxm299frf_S4QlaQGE5EfCx2X05EpSL3i0gDWBSnqFpoKyzFmuQewzfexfKl3iEFzZ5HvauJEzSxUfKmeQavGkzbpPHWNRNouuN1hT-iqXd70ib_8GAYwH55Hy7VRyY_hZRiHOgm11P6gZmMwnN1U8VLBejleMB_ICZYJoAJoE400ub9DzEYQslCt0040TX76XfVnOlnRfVa7b_B0zm9HS48WJPEmV0bK8JaESQIib8Wbrk9CGEDtOoYKmvU4zaibozpNa786ztQfd-1ond7HBTsA&__tn__=R](https://www.facebook.com/Uzhhorod/posts/2886981274702702?__xts__[0]=68.ARDdLwi4I9P_W89BpeCbrEwRnYAw2Ggxd1QmASuGEQvqCHFBQvxxw6y6U0poi_sUNxm299frf_S4QlaQGE5EfCx2X05EpSL3i0gDWBSnqFpoKyzFmuQewzfexfKl3iEFzZ5HvauJEzSxUfKmeQavGkzbpPHWNRNouuN1hT-iqXd70ib_8GAYwH55Hy7VRyY_hZRiHOgm11P6gZmMwnN1U8VLBejleMB_ICZYJoAJoE400ub9DzEYQslCt0040TX76XfVnOlnRfVa7b_B0zm9HS48WJPEmV0bK8JaESQIib8Wbrk9CGEDtOoYKmvU4zaibozpNa786ztQfd-1ond7HBTsA&__tn__=R)

⁸⁹ Поліція Ужгорода розслідує факт пошкодження майна депутата / Національна поліція. Закарпатська область, 26 березня 2020 року: <https://zk.npu.gov.ua/news/Informacziya/policiya-uzhgoroda-rozsliduje-fakt-poskodzhennya-majna-deputata/>

⁹⁰ Віктор Щадей. Особиста фейсбук-сторінка, 30 січня 2020 року: [https://www.facebook.com/Uzhhorod/posts/2759472700786894?__xts__\[0\]=68.ARAm5bCriRvR1dWfwAqWf06eWBgwxCTRq4EmBYrEv8tDe0yV0sqQqkVkvWNQvl4kUwoDfWYwjTzAPTxiTYMRlzlEFniQNNepiyGGa7pkpe7tWRCVTmpHr-aw5NM4TgOjg54R_Nc1odTwkXgZCDYP3cL2NT6gW0FCgOMFy1vhG58jnmRL8KJL95UeCwEMFPR8TV32aXhCJ9wPMV4SmlgKrhMgvgVmRzdP7AUhU3QfUq_oWuobw-S5B5tMADdZrIOS2MSg7EDRyS8FljK3kYTRDBKPTIX9mKbEtujmkmhUvslley6HFJXrm4-J3j9xvBVnFq3V4oloYt6V7wk_hrp-rQ1A&__tn__=R](https://www.facebook.com/Uzhhorod/posts/2759472700786894?__xts__[0]=68.ARAm5bCriRvR1dWfwAqWf06eWBgwxCTRq4EmBYrEv8tDe0yV0sqQqkVkvWNQvl4kUwoDfWYwjTzAPTxiTYMRlzlEFniQNNepiyGGa7pkpe7tWRCVTmpHr-aw5NM4TgOjg54R_Nc1odTwkXgZCDYP3cL2NT6gW0FCgOMFy1vhG58jnmRL8KJL95UeCwEMFPR8TV32aXhCJ9wPMV4SmlgKrhMgvgVmRzdP7AUhU3QfUq_oWuobw-S5B5tMADdZrIOS2MSg7EDRyS8FljK3kYTRDBKPTIX9mKbEtujmkmhUvslley6HFJXrm4-J3j9xvBVnFq3V4oloYt6V7wk_hrp-rQ1A&__tn__=R)

⁹¹ Краєзнавиця-ініціаторка відродження річки Почайна у Києві заявила про погрози / ZMINA, 27 березня 2020 року: <https://zmina.info/news/iniciatori-stvorenniya-parku-pochajna-u-kyievi-zayavyla-pro-pogrozy/>

⁹² Annabella Morina. Особиста фейсбук-сторінка, 27 березня 2020 року: <https://www.facebook.com/annabella.morina/videos/3473270849390660/>

АКТИВІЗМ 2020:

МОНІТОРИНГОВА ДОПОВІДЬ
ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАНЬ
АКТИВІСТІВ І ПРАВОЗАХИСНИКІВ

СІЧЕНЬ–БЕРЕЗЕНЬ 2020 РОКУ